

J. H. RUSHBROOKE, UN APĂRĂTOR AL LIBERTĂȚII RELIGIOASE DIN ROMÂNIA ÎN PERIOADA INTERBELICĂ

Dr. Marius SILVEȘAN

*Profesor, Colegiul Național de Muzică „George Enescu” București
Școala Gimnazială Nr. 163 București
marius.silvesan@yahoo.com*

Abstract: J. H. Rushbrooke, A defender of Religious Freedom from Romania in the Interwar Period

The creation of Great Romania in 1918 brought with itself, in a more acute way as before, the question of respecting religious freedom. This is more so since our country has been enriched not only from the point of view of the population but also of the religious values. Thus, although we are talking about a confessional pluralism, the assurance of religious freedom in Romania had a sinuous evolution during the interwar period. Statutory in the legally fundamental act, the Constitution of 1923, the implementation in practice was a tough one that encountered various obstacles. Although affirmation of equality before the law and freedom of conscience, including here as of religion, as stated explicitly in Article 5 of the Constitution of 1923, evangelical or non-Protestant confessions (Baptists, Christians after the Gospel, Adventists, Pentecostals) had to fight for their rights. This is the general framework that requires the intervention of Dr. J. H. Rushbrooke, the British Baptist leader, initially commissioner for Eastern Europe from the Baptist World Alliance, then general secretary and president of the organization. By reporting abuses and violations of religious rights and freedoms, we are talking about a violation of freedom of conscience in the sense enunciated by the constitution of the Romanian Kingdom.

Based on these aspects, the study presents the role of Dr. J. H. Rushbrooke as a defender of religious freedom in Romania between 1920-1940 based on the archive documents as well as the press in Romania and the West of that period. The motivations and context that made Dr. J. Rushbrooke's interventions necessary, the issues raised by him, the responses of the authorities and the results of his efforts are considered.

Keywords: James Henry Rushbrooke, Baptist World Alliance, Romania, religious liberty, King Carol II of Romania, Charles A. Brook, Leon Averbuch, Baptist Union of Romania

Crearea României Mari în anul 1918 a adus cu sine, într-un mod mai acut ca înainte, și problema respectării libertății religioase. Aceasta cu atât mai mult cu cât țara noastră s-a îmbogățit nu numai din punct de vedere al populației, ci și al valorilor religioase. Astfel, cu toate că vorbim de un pluralism confesional, asigurarea libertății religioase în România a avut o evoluție sinuoasă pe parcursul perioadei interbelice. Statuată în actul fundamental din punct de vedere legislativ, Constituția din 1923, transpunerea în practică a fost una anevoioasă care a întâmpinat diverse obstacole. Deși se afirma egalitatea în fața legii și libertatea conștiinței, incluzând aici și pe cea a religiei, afirmată explicit în cadrul articolului 5 al Constituției din 1923, confesiunile evanghelice, sau neoprotestante (baptiști, creștini după Evanghelie, adventiști, penticostali) au trebuit să lupte pentru drepturile lor. Acesta este cadrul general care necesita intervenția Dr. J. H. Rushbrooke, lider baptist englez, inițial comisar pentru Europa de Răsărit din partea Alianței Mondiale Baptiste, apoi secretar general și președinte al organizației amintite.

Prin semnalarea abuzurilor și încălcărilor drepturilor și libertăților religioase vorbim de o încălcare a libertății de conștiință în sensul enunțat de constituția Regatului Român. Având ca bază de plecare aspectele menționate, studiul prezintă rolul Dr. J. H. Rushbrooke de apărător al libertății religioase din România în anii 1920-1940 pe baza documentelor de arhivă, precum și a presei din România și Occident a perioadei respective. Sunt avute în vedere motivațiile și contextul care au făcut necesare intervențiile Dr. J. H. Rushbrooke, problemele ridicate de acesta, răspunsurile autorităților și rezultatele demersurilor sale.

James Henry Rushbrooke (1870-1947), lider baptist englez, a fost cel de-al șaselea președinte al Alianței Mondiale Baptiste, aflându-se la conducerea acestei instituții între anii 1939-1947. Suportul său s-a îndreptat către bapțiștii de pe continentul american, Asia, Africa, Europa și implicit a celor din România pe parcursul primei părți a secolului XX. De aceea, ca și creștini bapțiști, dar și ca români, este important să cunoaștem și să apreciem munca asiduă a acestui om al lui Dumnezeu.

James Henry Rushbrooke, pastor și lider baptist englez¹, s-a născut în anul 1870 în Bethnal Green, Anglia și a fost unul dintre „fiii” Doctorului Clifford și prieten intim cu Dr. Newton H. Marshall, fiind botezat de către John Clifford. Rushbrooke a studiat la Colegiul Baptist din Midland sub direcția lui T. Wilton Davies și la London University, unde primește titlul de B.A și M. A, după care, primind o bursă de studii, a învățat la Halle și la Universitatea din Berlin, unde a avut printre profesori pe Paplsen, Dilthy, Kaffan von Soden, Harmack și alții. Aici îl cunoaște pe Adolf von Harnack (1851-1930), pe care îl va admira foarte mult. Doctoratul în teologie l-a luat la Universitatea din Canada în 1921.

În anul 1902 își începe practica ca pastor la biserica baptistă „St. Mary’s Gate” din orașul Derby, unde va sluji până în anul 1907. După aceea el este pastor cu drepturi depline la „Archway Road”, Londra în anii 1907-1910, și la biserica „Hampstead Garden Suburb Free Church” în anii 1910-1920, o nouă comunitate religioasă care adună laolaltă elemente baptiste și congregaționale.²

În 1919, Rushbrooke este ales de către Alianța Mondială Baptistă să fie conducătorul unui tur de 9 săptămâni prin Europa postbelică, lucru care s-a datorat faptului că vorbea fluent limba germană și era un bun cunoscător al continentului european. Ulterior, în cadrul Conferinței de la Londra organizată de Alianța Mondială Baptistă în anul 1920³, J. H. Rushbrooke este desemnat („comisioner”) reprezentant baptist pentru Europa (1920-1925), fapt care presupunea supravegherea muncii de ajutorare, dezvoltare și de misiune al comunității baptiste unite. Este de menționat și faptul că la acest eveniment a participat și Constantin Adorian ca reprezentant al bisericii baptiste germane din București.⁴

În anul 1921 J. H. Rushbrooke era reprezentant al Uniunii Baptiste Britanice, calitate în care se alătură Dr. Charles A. Brook, Comisar

1 William H. Brackney, *Historical Dictionary of the Baptists* (Historical Dictionaries of Religions, Philosophies, and Movements Series), (Book 94), Scarecrow Press; 2 edition (April 13, 2009), Lanham Maryland, Toronto, Plymouth, UK, p. 157.

2 O prezentare succintă a pregătirii teologice și a slujirii lui Rushbrooke în Anglia înaintea Primului Război Mondial se regăsește la Teodor – Ioan Colda, „James Henry Rushbrooke” în *Revista Creștinul Azi*, Nr. 6/2017 (167), p. 17-19.

3 Everett Gill, *Europe and the Gospel*, Educational Department of Foreign Mission Board of the Southern Baptist Convention, Richmond, Virginia, 1931, p. 13-22.

4 Everett Gill, *Europe and the Gospel*, p. 14-15. Alexa Popovici, *Istoria Bapțiștilor din România: 1856-1989*, Ed. a 2-a, rev., Editura Universității Emanuel din Oradea, Editura Făclia, Oradea, 2007, p. 563.

European al Convenției Baptiste de Nord în realizarea unor investigații privind condițiile economice și sociale ale baptiștilor europeni după Primul Război Mondial.⁵

Doi ani mai târziu, respectiv 1923, la congresul Alianței Mondiale Baptiste de la Stockholm acesta a desfășurat o activitate intensă în direcția respectării drepturilor religioase ale baptiștilor din România.⁶ Între anii 1925-1928 este secretarul Alianței Mondiale Baptiste pentru partea de Est a Europei. În această perioadă Rushbrooke devine vicepreședinte al Alianței Mondiale Baptiste (1926), iar din anul 1928 a fost ales secretar general al acestei organizații, funcție pe care a ocupat-o timp de 11 ani (1928-1939).

La Congresul Mondial din Atlanta (1940), el devine succesorul Dr. G. Truett⁷ în înalta funcție de președinte al Alianței Mondiale Baptiste, pe o perioadă de 8 ani (1940-1947), până la moartea sa survenită la 1 februarie 1947. Pe parcursul celui de-al Doilea Război Mondial, din 1939 până în 1945, în calitate de președinte al Alianței Mondiale Baptiste, Rushbrooke a făcut o serie de călătorii în favoarea comunității baptiste.

De aceste călătorii au beneficiat și credincioșii baptiști din România, iar în sens mai larg comunitatea evanghelică dat fiind faptul că James Henry Rushbrooke care a fost capabil să înțeleagă corect problemele acestora și nu s-a lăsat intimidat de obstrucționarea venită din partea autorităților și nici de presiunea și criticile venite din partea presei românești, cu precădere cea ortodoxă. Deși prin prezența și solicitările sale a stârnit multe valuri și agitație J. H. Rushbrooke a rămas ferm pe poziție fiind un intelectual de marcă, un poliglot, dar și un temerar, un om care știa să lupte pentru drepturile celor pe care îi reprezenta.

Datorită funcțiilor deținute și a cunoașterii situației politice, sociale și religioase de pe continentul european, acesta s-a implicat activ în obținerea și respectarea libertății religioase pentru baptiștii din România. Dovadă fiind și vizitele sale frecvente în România, uneori și de două ori pe an fiind primit în audiență de parlamentari români, miniștrii, oameni de stat, ambasadori și chiar de regele Carlo al II-lea. În intervențiile sale acesta a semnalat și accentuat faptul că baptiștii din România sunt loiali

5 Everett Gill, *Europe and the Gospel*, p. 14.

6 Farul Creștin, Sâmbătă 12-19 Aprilie 1947, p. 10.

7 George Truett.

statului⁸ și că nu vor să dezmoștenească pe nimeni, ci doar să fie credincioși lui Dumnezeu.

După unire, evoluția situației religioase din România a avut o dezvoltare complexă. Apariția unor noi confesiuni și modificarea unor procente în structura confesională au creat realități noi. De aceea este necesar o prezentare succintă a situației baptiștilor din România între anii 1918-1947.

Succintă prezentare a situației baptiștilor din România între anii 1918-1947

Baptiștii sunt o comunitate protestantă cu o prezență atestată în spațiul Vechiului Regat, respectiv la București, de la mijlocul secolului al XIX-lea (1856). În secolul al XIX-lea baptiștii au intrat în spațiul românesc prin trei direcții: Transilvania, care făcea parte din Imperiul Austro-ungar, București și Dobrogea care făceau parte din Regatul României și Basarabia care era parte a Imperiului Țarist. Organizarea lor își are începutul în anul 1856, odată cu apariția primei biserici baptiste de limbă germană la București. Baptiștii germani s-au preocupat și de comunitatea românească astfel că treptat, „pas cu pas lucrarea s-a extins dinspre comunitatea germană spre români”, fapt care a făcut că până în anul 1912 să fie botezați și câțiva credincioși români⁹. Dat fiind faptul că lucrarea de misiune printre români a continuat s-a simțit nevoia organizării unei biserici a lor. În acest context anul 1912 devine crucial deoarece se reușește formarea primei biserici baptiste române în București pe strada Apele Minerale nr. 14-16¹⁰.

După realizarea mării Uniri din anul 1918, baptiștii au dorit să aibă o organizație care să unească toate bisericile baptiste din România¹¹ și, totodată, să-i reprezinte în relațiile cu autoritățile. Astfel, în cadrul

8 Acuzarea de nealoyalitate față de stat a baptiștilor pe cât era de neadevărată, pe atât era propagată cu tărie în unele cercuri religioase și chiar politice. Acest fapt se datora atât necunoașterii problemei, a ignoranței cât și a intenției de denigrare. Problema este mult mai complexă și are în vedere problema alterității, a modului în care ceilalți sunt priviți, acceptați și integrați în societatea românească. În acest caz vorbim de o alteritate religioasă.

9 Aurel Mateescu, „Prima biserică baptistă română în București: origine și dezvoltare” în *Supliment Teologic „Creștinul azi”: periodic de teologie baptistă*, vol. III, nr. 1/2002, p. 52.

10 *Ibidem*, p. 53.

11 Ne referim la România Mare.

unei conferințe ad-hoc ce a avut loc la Buteni, județul Arad în anul 1919 s-a hotărât „formarea unei organizații care să fie denumită *Uniunea Comunităților Creștine Baptiste Române*”, al cărei președinte provizoriu a fost numit pastorul Constantin Adorian.¹²

În paralel cu organizarea religioasă a bapțiștilor avem și o reglementare din partea statului. Astfel, pentru armonizarea funcționării tuturor cultelor, confesiunilor și asociațiilor religioase de pe teritoriul României este emisă Legea pentru regimul general al cultelor din anul 1928, care prevedea la art. 53 recunoașterea drepturilor comunității baptiste acordate acesteia prin jurnalul (hotărârea) Consiliului de Miniștri nr. 2680 din 21 noiembrie 1927.

Cu toate că în teorie aveam prevederi referitoare la libertatea religioasă, în practică lucrurile erau diferite, fapt relevat și în observațiile Comitetului Executiv al Alianței Mondiale Baptiste cu privire la declarația Ministrului român al Afacerilor Externe din 1927. Astfel, deși România și-a luat prin Constituție angajamentul să acorde libertate și protecție tuturor confesiunilor religioase, au fost impuse anumite condiții care au făcut ca aplicarea prevederilor referitoare la libertatea religioasă să fie slăbite sau anulate în practică. Printre metodele care împiedică aplicarea prevederilor constituționale documentul menționează următoarele:

- a) unele decrete ministeriale restrâng sau refuză acordarea libertății religioase pentru confesiunea baptistă,
- b) atitudinea Ministerului Cultelor este considerată ostilă confesiunii baptiste,
- c) o acțiune represivă din partea organelor administrative, sugerată și susținută de către Ministerul Cultelor,
- d) intervenții arbitrare ale statului prin intermediul reprezentanților acestuia în ceea ce privește libertatea cultului¹³ și evanghelizările baptiste¹⁴.

Acest fapt determină o serie de intervenții din partea Alianței Mondiale Baptiste prin intermediul lui J. H. Rushbrooke, dar și a altora, precum și din partea bapțiștilor români. Au fost întâlniri, petiții, audiențe la autoritățile române din țară sau Occident, dar și la regele Ferdinand

12 Alexa Popovici, *Istoria bapțiștilor din România*, vol. II, [Editura Bisericii Baptiste Române, Chicago, 1989], p. 28-30.

13 Termenul de cult este folosit în documentul original

14 Arhivele Diplomatice ale Ministerului Afacerilor Externe (în continuare AMAE), Problema 16, vol. 12, nepaginat.

I și regele Carol II-lea. În acest context este de amintit și faptul că în timpul regelui timpul regelui Carol al II-lea am avut guvernarea patriarhului Miron Cristea¹⁵.

Datele statistice disponibile la nivelul anului 1930 privind situația confesională la nivelul României Mari relevă următoarea stare de fapt¹⁶:

Total populație	18057028	100%
1. Ortodox	13108227	72.59%
2. Greco-Catolic	1427391	7.90%
3. Romano-Catolic	1234151	6.83%
4. Mozaic	756930	4.19%
5. Reformat-Calvinist	710706	3.94%
6. Evangelic-Luteran	398759	2.21%
7. Mahomedan	185486	1.03%
8. Unitarian	69257	0.38%
9. Baptist	60562	0.34%
10. Lipovean	57288	0.32%
11. Adventist	16102	0.09%
12. Armenian-Gregorian	10005	0.06%
13. Armenian-Catolic	1440	0.01%
14. Alte religii religie	7434	0.04%
15. Fără religie	6604	0.04%

În perioada 1940-1944 am avut guvernarea Ion Antonescu, una care s-a remarcat printr-o atitudine ostilă față de confesiunile evanghelice, inclusiv cea baptistă. Exemplificăm afirmația de mai sus și prin referirile la decretele din 1942 și 1943 prin intermediul cărora confesiunea baptistă a fost scoasă în afara legii, iar bunurile ei au intrat în posesia statului. Mai mult decât atât, un ordin al mareșalului Ion Antonescu din anul 1942 prevedea ca toți evanghelicii, denumiți sectanți, să fie deportați la Bug în

15 Miron Cristea a fost primul patriarh al României și prim-ministru în timpul regelui Carol al II -lea între 11 februarie 1938 – 6 martie 1939.

16 Sorin Negruți, „The Evolution of the Religious Structure in Romania since 1859 to the Present Day” in *Revista Română de Statistică*, nr. 6/ 2014, INS, p. 43.

Transnistria.¹⁷ Din fericire, ordinul a fost anulat la scurt timp după emiterere.¹⁸ De menționat și faptul că în anul 1940 i se interzice accesul în România Dr. J. H. Rushbrooke.

În ceea ce-i privește pe bapțiștii din Basarabia, este documentat faptul că situația acestora a fost mai dificilă decât a celor din Vechiul Regat și Transilvania și mai mult decât atât s-a înrăutățit în anii '40 pe parcursul guvernării antonesciene¹⁹.

Momentul 23 august 1944 aduce cu sine reinstaurarea democrației, repunerea în vigoare a Constituției din 1923 și anularea prevederilor actelor normative restrictive referitoare la bapțiști. În toamna anului 1944 bapțiști primesc prin decret regal recunoașterea statutului de cult religios, statut care a mai fost recunoscut în februarie 1940.

Perioada 1944-1947 a fost una în care bapțiștii au avut o anumită libertate religioasă care se restrânge treptat către finalul perioadei.

Considerăm corect a caracteriza întreaga perioadă menționată ca fiind una cu suișuri și coborâșuri în privința libertății religioase²⁰. Cert este că avem un context politic, o mentalitate care determină și un mod de acțiune. Regii României au trăit și au cunoscut ce înseamnă și cum se aplică libertatea religioasă, însă aveau nevoie de susținere politică pe care a obținut o de la Biserica Ortodoxă.

17 Pentru o discuție asupra legislației din perioada guvernării antonesciene vezi Viorel Achim, *Politica regimului Antonescu față de cultele neoprotestante (1940-1944)*, Editura Polirom, Iași, 2013; Marius Silveșan „Evoluția legislației religioase referitoare la bapțiștii din România în timpul regimului Antonescu” în *Jurnalul libertății de conștiință* 2015, IAR Editions Sic, France, 2015, coordonatori Ganoune Diop, Mihnea Costoiu, Liviu – Bogdan Ciucă, Nelu Burcea, pp. 271-290. Referitor la situația bapțiștilor din România în anii '40 ai secolului XX când au trecut prin regimurile autoritare ale regelui Carol al II -lea, Ion Antonescu, revenirea la libertate și apoi îngrădirile sistemului în timpul regimului procomunist al primului-ministru Petru Groza a se vedea Marius Silveșan, „Bapțiștii din România între regimul de autoritate monarhică al lui Carol al II -lea și regimul de democrație populară” în *Studii de istorie eclesiasitică*, coordonator Marius Oanță, Editura Sitech, Craiova, 2018, pp. 137-140.

18 Marius Silveșan, „Ordinul secret al Mareșalului Antonescu privind deportarea bapțiștilor în Transnistria” în *Revista Creștinul Azi*, nr. 6/2011 (131), noiembrie-dec. 2011, pp. 18-19; Viorel Achim, *Politica regimului Antonescu față de cultele neoprotestante (1940-1944)*, ediția citată.

19 A se vedea Viorel Achim, *Politica regimului Antonescu față de cultele neoprotestante (1940-1944)*, Editura Polirom, Iași, 2013, passim.

20 Ca urmare a numeroaselor proteste și presiuni, în unele cazuri internaționale, bapțiștii au primit libertate religioasă. Pentru o perioadă mai lungă sau mai scurtă de timp.

În consecință putem vorbi de o libertate religioasă limitată, pentru care se impune recunoașterea meritelor Dr. J. H. Rushbrooke și prezentarea pe scurt a vizitelor pe care acesta le-a realizat în România împreună cu rezultatul acestora.

Implicarea Dr. J. H. Rushbrooke în obținerea libertății religioase pentru minoritățile religioase din România între anii 1940-1920

James Henry Rushbrooke a avut mai multe vizite în România începând cu al doilea deceniu al secolului XX și până spre mijlocul acestuia, respectiv 1920-1940, pe care le prezentăm în continuare în ordinea cronologică a desfășurării lor. Este de menționat în acest context și faptul că Vasile Bel, pastor baptist și cercetător al istoriei baptiste a identificat o informație în Revista „Cultura Creștină” din anul 1941²¹ conform căreia J. H. Rushbrooke ar fi avut o primă vizită în România în anul 1907, însă cercetările ulterioare nu au adus informații suplimentare despre această vizită, iar din analiza surselor străine pare puțin verosimil la momentul actual că această vizită ar fi avut loc, motiv pentru care am decis să nu o mai includem în cronologia vizitelor²².

1. Vizita Dr. Charles A. Brooks și a Dr. J. H. Rushbrooke din anul 1920

Prima vizită în România despre care avem informații certe a avut loc în vara anului 1920. În acest context Constantin Adorian precizează că J. H. Rushbrooke a venit ca și reprezentant al bapțiștilor englezi datorită plângerilor referitoare la încălcările repetate ale libertății religioase față de bapțiștii din România²³. Alexa Popovici²⁴ oferă următoarele informații despre această vizită:

21 „Francmasoneria și sectele religioase”, în *Cultura Creștină*, Anul XXI, iulie-august-septembrie 1941, Nr. 7-9, p. 73.

22 Menționăm în acest context că informațiile despre Rushbrooke prezentate în acest studiu se regăsesc în cercetarea pe care am realizat-o împreună cu pastorul Vasile Bel pe parcursul a câțiva ani concretizată în lucrarea *Rolul lui James Henry Rushbrooke în obținerea libertății religioase pentru credincioșii bapțiști din România între anii 1907-1947*, Editura Risoprint, Cluj-Napoca, 2017.

23 AUBR, Fond Corespondență, D2, ff. 190-204.

24 Alexa Popovici, *Istoria Bapțiștilor din România: 1856-1989*, p. 551.

„Din însărcinarea Alianței, care dorea să cunoască situația baptiștilor după încetarea războiului, s-a format o delegație compusă din Charles A. Brooks din New York, S.U.A., mandatarul pentru Europa al Bordului de Misiune Externă al Organizației Baptiștilor Americani, care își avea reședința la Lausanne în Elveția, și J. H. Rushbrooke, mandatarul Uniunii Baptiste din Marea Britanie. Ei au avut însărcinarea de a cerceta țările din sud-estul Europei.

Cei doi au sosit la București în 26 iunie 1920. Aici s-au întâlnit cu Constantin Adorian, președintele Uniunii, Benjamin Schlipf, păstorul bisericii baptiste germane din București, cu Dumitru Hodoroabă, venit din Bucovina²⁵, Vasile Berbecar, Radu Tașcă și alții, un număr de 12 delegați din Transilvania, Averbuch²⁶ și Ivanov din Basarabia, care au expus situația la zi din provincia pe care o reprezentau.

Observând, pe baza rapoartelor primite, faptul că baptiștii sunt prigoșiți, cei doi trimiși ai Alianței au redactat o scrisoare către Alexandru Vaida-Voievod, președintele Consiliului de Miniștri, în care în termeni foarte diplomatici și cu respect și-au exprimat îngrijorarea față de

25 Ioan Bunaciu menționează în cartea *Istoria Bisericilor Baptiste din România* că vizita reprezentanților Alianței Baptiste Mondiale și întâlnirea dintre aceștia și Dumitru Hodoroabă ar fi avut loc cu un an înainte, respectiv 1919. Conform informațiilor furnizate de Ioan Bunaciu, spre sfârșitul anului 1918 a avut loc cea dintâi Conferință a Baptiștilor Români din Bucovina la care a participat și Dumitru Hodoroabă. După conferință, organizatorii l-au trimis pe Dumitru Hodoroabă la București „pentru a lua legătura cu conducătorii Cultului Baptist. În acest context acesta s-a întâlnit cu Constantin Adorian, care era reprezentantul părții române, iar între 28 iunie – 6 iulie 1919, cu C. Brooks și Rushbrooke, reprezentanții Alianței Mondiale Baptiste, care se aflau în vizită la București. Ioan Bunaciu, *Istoria Bisericilor Baptiste din România*, Editura Universității Emanuel, Editura Făclia, Oradea, 2006, p. 529-530.

26 Leon Averbuch, evreu baptist englez, reprezentant al Mildmay Mission to the Jews, societate engleză pentru răspândirea creștinismului printre evrei. În cadrul unei note a Legației Angliei din București adresată în ianuarie 1923 lui Gheorghe Gh. Mârzescu, Ministrul Muncii și Ocrotirii Sociale, se menționează că Leon Averbuch este „de origine ebraică, dar convertit la creștinism”. Același document menționează că acesta a fost trimis în anul 1918 în Basarabia de organizația engleză Mildmay Mission to the Jews, „pentru a face opera de misiune printre evreii din această regiune”. În anul 1921, ca urmare a dificultăților întâmpinate din partea autorităților române, a fost nevoie de intervenția capelanului anglican John Howard Adeney, reprezentantului local al Misiunii Mildmay la București. Ca urmare a faptului că Adeney a garantat pentru Averbuch, Ministerul de Interne i-a permis acestuia din urmă să țină o serie de conferințe în cadrul comunităților evreiești din Basarabia. Astfel, în anul 1923 îl găsim la Chișinău, fiind nevoie de intervenția reprezentanților Legației Angliei în favoarea sa datorită unor noi dificultăți întâmpinate din partea autorităților române. AMAE, Problema 16, vol. 11, Documentul Legația Angliei la București 15 ianuarie 1923, nepaginat. Pentru informații suplimentare despre Leon Averbuch și situația baptiștilor din România în perioada 1920-1926 a se vedea AMAE, Problema 16, vol. 11, passim.

tratamentul la care sunt supuși bapțiștii din România și au solicitat încetarea persecuției. La întoarcere, au prezentat în fața Conferinței Alianței, ținută în Londra la 19 iulie 1920, un raport care a fost apoi tipărit și difuzat în întreaga lume”.²⁷

2. Vizita Dr. J. H. Rushbrooke și a Dr. Glover din luna aprilie 1921

Ce-a de-a doua vizită în România are loc în anul 1921 în contextul în care casele de rugăciuni ale sectei baptiste²⁸ au fost închise din ordinul guvernului. Ca urmare a intervenției lui J. H. Rushbrooke și Reveley Glover la Ministerul Cultelor din partea guvernului britanic a fost revocat ordinul din 1 aprilie 1921, redactându-se unul nou care acorda mai multă libertate bapțiștilor.

„Imediat după apariția ordinului nr. 15831 din 1 aprilie 1921, semnat de Octavian Goga, ministrul Cultelor, prin care Uniunea era desființată, iar bapțiștii puși în stare de ilegalitate, dr. J. H. Rushbrooke și dr. T. R. Glover au venit la București și au stat în țară în zilele de 12-16 aprilie 1921. În 14 aprilie 1921 au avut o audiență la Octavian Goga, când acesta a recunoscut nedreptatea ce se făcea bapțiștilor prin respectivul ordin oprimator, și chiar în cadrul audienței respective Goga a redactat și a semnat ordinul nr. 211697, pe care l-a înmănat personal dr. J. H. Rushbrooke și în care făcea promisiunea anulării ordinului nr. 15831/1921, precum și făgăduința că bapțiștii vor fi recunoscuți printr-o lege specială”.²⁹

3. Vizita dr. J. H. Rushbrooke din luna decembrie 1921

Ce-a de-a treia vizită s-a datorat continuării persecuției la adresa bapțiștilor. „Cum niciuna dintre promisiunile lui Octavian Goga n-au fost îndeplinite din pricina schimbării guvernului, credincioșii bapțiști au îndurat mai departe persecuții și oprimarea generată de ordinul nr. 15831 din 1 aprilie 1921. Atunci a fost invitat din nou în țară dr. Rushbrooke pentru alte intervenții. El a venit, și la 20 decembrie a avut o audiență la Tache Ionescu, președintele Consiliului de Miniștri, și la M. Dumitrescu-Brăila, noul ministru al Cultelor. Ambii oameni de stat au promis

²⁷ Alexa Popovici, *Istoria Bapțiștilor din România: 1856-1989*, p. 551.

²⁸ Unirea, Foaiete bisericească-politică, Anul XXXI, Nr. 18, Sâmbătă, 30 Aprilie, 1921, redactor Dr. Alexandru Ursu, pag.7.

²⁹ Alexa Popovici, *Istoria Bapțiștilor din România: 1856-1989*, p. 552.

că vor anula ordinul oprimator nr. 15831 din 1921, pe care l-au și anulat de altfel prin ordinul nr. 68135 din 24 decembrie 1921 și prin ordinul nr. 2143 din 17 ianuarie 1922. Acesta din urmă a fost semnat chiar de ministrul Dumitrescu-Brăila.”³⁰

4. Vizita Dr. J. H. Rushbrooke din anul 1922

Ce-a de-a patra vizită în România a Dr. Rushbrooke a avut loc în luna ianuarie 1922 pe fondul persecuțiilor la adresa bapțiștilor. În acest context, la 22 ianuarie 1922 acesta a avut o întâlnire la Timișoara cu Constantin Adorian, președintele Uniunii Baptiste.³¹

5. Vizita Dr. J. H. Rushbrooke din anul 1923

A cincea vizită a Dr. J. H. Rushbrooke în România a avut loc în anul 1923, fiind determinată, la fel ca și celelalte, de situația credincioșilor bapțiști din România, respectiv persecutarea acestora. Cu prilejul conferinței Alianței Mondiale Baptiste de la Londra, din luna august 1923, J. H. Rushbrooke aduce informații despre situația din România, menționând și faptul că au fost înaintate mai multe plângeri autorităților de la București. De asemenea, ca o continuare a acțiunilor de la București, o delegație trimisă de Comitetul Executiv al Alianței Mondiale Baptiste „a fost săptămâna aceasta”³² la Ambasadorul român din Londra.³³

„Tocmai acum ne-am înapoiat de la această vizită. Din partea Dr. Jon Clifford, vice-președintele Alianței Baptiste, Dr. E.Y. Mullins, președintele Convențiunii Bapțiștilor de Sud și Dr. J.H Rushbrooke, delegatul Comitetului de Misiune s-a făcut un apel în favoarea dumneavoastră. Am pledat cauza dumneavoastră și am dat diferite explicațiuni. Ne-au fost date asigurări, că se va comunica chestiunea imediat guvernului din București și că se vor căuta mijloace de a vă obține sprijinul necesar, cât mai curând posibil.”³⁴

30 Ibidem.

31 Arhiva Uniunii Bisericii Creștine Baptiste din România (în continuare AUBR), Fond Corespondență. D2, ff. 190-204.

32 Cea în care Comitetul Executiv al Alianței Baptiste Mondiale era întrunit la Londra, respectiv august 1923.

33 Este vorba de Nicolae Titulescu cu precizarea că România nu avea atunci ambasadă la Londra, ci legație, echivalentă astăzi cu consulatul.

34 Farul Mântuirii, Anul IV, Nr. 1, februarie 1923, p. 6,7

6. Vizita Dr. J. H. Rushbrooke din luna aprilie 1924

„În primele zile ale lunii aprilie 1924, dr. J. H. Rushbrooke a venit din nou la București unde, în cadrul unor audiențe la I. G. Duca, ministrul de externe, și Alexandru Lapedatu, ministrul Cultelor, a făcut intervenții pentru libertatea baptiștilor. În audiența la Ministerul Cultelor a denunțat pe directorul Ionescu, motorul virtual al ordinului nr. 15831/1921, și pe Grigorie Comșa, care semna „Subdirector General în Ministerul Cultelor și Artelor”, și în această calitate a publicat articole împotriva baptiștilor (acesta a devenit apoi episcop la Arad). Publicarea de articole împotriva baptiștilor de către un funcționar la minister a constituit obiectul unui energic protest, într-o scrisoare trimisă ministrului”³⁵

7. Vizita Dr. J. H. Rushbrooke din luna mai 1925

A șaptea vizită a efectuat-o în anul 1925, ca să discute cu Ministerul Cultelor și cel de Interne chestiunea organizării cultului baptist.

„La data de 29 ianuarie 1925 a apărut o nouă decizie ministerială, care la art. 2 îi numea pe baptiști „asociație religioasă” și la aliniatul f de la art. 2 prevedea că „În mod provizoriu până va înceta propaganda împotriva introducerii calendarului îndreptat, predicatorii vor funcționa numai în localitatea de domiciliu”. Pentru a protesta împotriva acestor prevederi, dr. J. H. Rushbrooke a venit la București la sfârșitul lunii mai 1925 și a fost primit în audiențe de ministrul de externe, I. G. Duca, și de Alexandru Lapedatu, ministrul Cultelor. Ambii miniștri au recunoscut nedreptatea deciziei respective și au promis că predicatorii care au certificate primite de la președintele Uniunii vor fi exceptați de la prevederea respectivă. Rushbrooke nu s-a sfiit să spună și apoi să scrie că baptiștii nu au nimic de-a face cu acea controversă legată de calendarul îndreptat, introdus în 1924, ci, dimpotrivă, ortodocșii au ridicat obiecții în această privință. Cu toate acestea, baptiștilor li s-au impus restricții. În urma acestei vizite, situația s-a ameliorat”³⁶

8. Vizita Dr. J. H. Rushbrooke din februarie 1927

Cea de-a opta vizită a Dr. J. H. Rushbrooke în România a avut loc în anul 1927, luna februarie. Cu acest prilej acesta a avut mai multe între-

35 Alexa Popovici, *Istoria Baptiștilor din România: 1856-1989*, p.552.

36 Ibidem, p. 553.

vederi cu reprezentanții Guvernului în chestiuni religioase. Rezultatul a fost că bapțiștii au obținut unele drepturi fără a se ajunge însă la o libertate religioasă deplină.³⁷

„La începutul anului 1927, guvernul roman l-a invitat pe dr. Rushbrooke la București pentru a discuta cu anumiți membri ai cabinetului asupra întregului subiect al tratamentului aplicat bapțiștilor. Inițiativa a aparținut lui [Ion] Mitilineu, ministrul de externe, ca urmare a unui memoriu ce i-a fost trimis de Rushbrooke, cu toate formele de prigoană pe care le îndurau bapțiștii. Astfel, la sosirea în București în 20 februarie 1927, el a aflat că împotriva bapțiștilor lua amploare o campanie în presă, al cărei inițiator era Ministerul Cultelor. Timp de o săptămână, Rushbrooke a avut conferințe cu predicatorii și conducătorii bapțiști laici. După aceasta a avut întreveneri cu Mitilineu, ministrul de externe, care, deși era răcit, l-a primit la locuința sa, cu Octavian Goga, ministrul de interne, cu Vasile Goldiș, ministrul Cultelor, și cu generalul Alexandru Averescu, președintele Consiliului de Miniștri. La unele dintre aceste audiențe a fost însoțit de dr. Everett Gill. Din cele scrise de dr. Rushbrooke, reiese că toată prigoana a fost dirijată de Ministerul Cultelor și că n-a observat vreun indiciu care să arate spre o schimbare de atitudine. Doar generalul Averescu a declarat că el condamnă închiderea caselor de rugăciuni și o consideră ilegală, afirmând că Ministerul Cultelor nu avea dreptul de a interzice conferințele, și a făgăduit că va discuta cu ministrul Cultelor asupra ordinelor de persecuție. Vasile Goldiș s-a împotrivit însă și a menținut prigoana. Dar în iunie 1927 s-a produs căderea guvernului Averescu.”³⁸

9. Vizita Dr. J. H. Rushbrooke la începutul anului 1928

„La începutul anului 1928, dr. J. H. Rushbrooke a venit în România pentru a face un ultim apel la guvernul roman, înainte ca plângerea Alianței Mondiale Baptiste să fie depusă la Liga Națiunilor. Acum era ministru de externe Nicolae Titulescu, un vechi prieten³⁹ al său din Londra. Acesta l-a asigurat pe Rushbrooke că va folosi toată influența sa în Consiliul de Miniștri

37 *Farul Mântuirii*, Anul VIII, Nr. 6, Martie 1927, p. 7.

38 Alexa Popovici, *Istoria Bapțiștilor din România: 1856-1989*, p.553.

39 Din documentele de arhivă consultate nu reiese că Nicolae Titulescu era un prieten al lui J. H. Rushbrooke.

pentru ca drepturile confesionale recunoscute bapțiștilor în Transilvania să fie înscrise în Legea Cultelor. Și lucrurile s-au petrecut întocmai”.⁴⁰

10. Vizita Dr. Rushbrooke din luna noiembrie 1928

A zecea vizită a fost efectuată în anul 1928 când Nicolae Titulescu îi trimite o telegramă Dr. J. H. Rushbrooke prin care îl anunță următoarele: „Consiliul de Miniștri a aprobat vechiul statut Transilvania, Titulescu”.⁴¹ Cu acest prilej J. H. Rushbrooke a participat la Congresul General al U. C. B. R., ținut la Curtici în ziua de joi, 8 Noiembrie 1928.⁴²

„La Congresul al VII-lea al Uniunii, care a avut loc la Curtici între 8 și 11 noiembrie 1928, fiind cel dintâi congres ținut după legiferarea drepturilor confesionale, a fost invitat și dr. J. H. Rushbrooke. El a venit și a luat parte la toate lucrările congresului. De data aceasta n-a mai făcut nicio intervenție, ci s-a bucurat împreună cu frații și a ținut mai multe predici la sesiunile congresului”.⁴³

11. Vizita conducătorilor Alianței din octombrie 1930

Conferința Regională Baptistă, ținută la Arad în zilele de 2-5 octombrie 1930, a prilejuit o nouă vizită în România a Dr. J. H. Rushbrooke.

„Printr-o hotărâre a Comitetului Alianței Mondiale Baptiste, în Europa au fost organizate mai multe conferințe regionale. Una dintre acestea a fost fixată în România pentru sud-estul Europei. Această conferință regională s-a ținut la Arad între 2 și 5 octombrie, încadrată în

40 Alexa Popovici, *Istoria Bapțiștilor din România: 1856-1989*, p.554. Suntem circumspecți față de afirmațiile consemnate de Alexa Popovici dat fiind faptul că bapțiștilor nu le-a fost recunoscut statutul de cult religios. Într-o anumită măsură sunt păstrate prevederi anterioare. Astfel, Constituția din 1923 împărțea locuitorii din România în trei categorii în funcție de afilierea religioasă: 1. ortodocși; 2. greco-catolici; 3. Toate celelalte religii recunoscute de stat fără menționarea lor. Cf. Sorin Arhire, „Baptists in Romania during the government of Patriarch Cristea : the attitude of Great Britain” in *European Journal of Science and Theology*, October 2014, Vol. 10, No. 5, p. 72. Legea pentru regimul general al cultelor din aprilie 1928 „clasifica cultele în culte istorice, culte noi și asociați religioase, ultimele două supuse unor condiții speciale de recunoaștere”. Ion Agrigoroaiei, Gheorghe Iacob, *Politică și cultură în România interbelică*, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, 2016, p. 22.

41 Telegrama primită de la ministrul de externe român Nicolae Titulescu făcea referire la faptul că prin decizia Consiliului de Miniștri a fost aprobat vechiul statut al bapțiștilor din Transilvania. Acesta însemna o recunoaștere a statutului lor de cult religios, limitată însă la Transilvania neavând aplicabilitate pe întreg teritoriul României Mari. Pentru detalii a se vedea AMAE, Problema 16, vol. 12 passim.

42 *Farul Mântuirii*, Anul IX, Nr. 23-24, Decembrie 1928, p. 12.

43 Alexa Popovici, *Istoria Bapțiștilor din România: 1856-1989*, p.554.

Congresul al X-lea al Uniunii. La Conferința Regională Sud-Est Europeană au participat din partea Alianței dr. John Mocnelile, președintele Alianței, dr. J. H. Rushbrooke, secretarul general, dr. Everett Gill, reprezentantul Convenției de Sud din S.U.A., dr. W. C. Lewis, reprezentantul Convenției de Nord din S.U.A., și alți 20 de delegați din diferite țări. Conducătorul delegației din Iugoslavia a fost pastorul Vacek, din Ungaria a fost pastorul Andreas Udvarnoki, iar din Bulgaria pastorul P. Minhoff. Congresul a fost ținut în sala Teatrului de Iarnă din Arad”.⁴⁴

12. Vizita Dr. J. H. Rushbrooke din septembrie 1935

A douăsprezecea vizită a avut loc în 1935 cu ocazia Conferinței de la București din 1935. Frații erau informați că în Ministerul Cultelor se pregătesc noi restricții pe lângă cele existente. Văzând că intervențiile acestora nu aduc nici un rezultat, s-a găsit de bine să fie rugat fratele Dr. Rushbrooke să vină în țară, pentru a-i ajuta în câștigarea drepturilor și libertăților religioase.⁴⁵

„În condițiile sciziunii produse în sânul Uniunii, un grup de bărbați de frunte au acționat în vederea reunirii acestora și au propus să fie chemat din nou în România dr. Rushbrooke. De asemenea, fiindcă la Ministerul Cultelor se pregăteau noi restricții, dr. Rushbrooke a fost chemat de urgență în România. El a răspuns numaidecât și a sosit la București în ziua de vineri, 27 septembrie 1935. În aceeași zi au fost adunați la București 48 de conducători și predicatori de seamă, iar în ședințele avute s-a hotărât alegerea unui comitet al reunirii, care să fie compus din 66 de persoane. După aceasta, dr. Rushbrooke a avut audiențe la C. Anghelescu, ministrul Instrucțiunii Publice, la Alexandru Lapedatu, ministrul Cultelor și Artelor; joi, 3 octombrie, a fost primit în audiență de Gheorghe Tătăreanu, președintele Consiliului de Miniștri, iar vineri, 4 octombrie, a avut o audiență la Ion Inculeț, ministrul de interne, și sâmbătă, 5 octombrie, a fost primit în audiență de Victor Antonescu, ministrul Finanțelor.

Fiecărui dintre acești miniștri, dr. Rushbrooke i-a trimis după audiență câte o scrisoare în care a rezumat toată discuția din cadrul

⁴⁴ Ibidem.

⁴⁵ Farul Creștin, Anul III, No. 20, 15 Octombrie 1935, pp. 3-4.

audienței. În urma acestor audiențe, s-au dat dispoziții clare și categorice pentru libertatea bapțiștilor”.⁴⁶

13. Vizita Dr. J. H. Rushbrooke din luna ianuarie 1937

Dat fiind deciziile autorităților referitoare la bapțiștii din România a fost nevoie de o nouă intervenție a DR. J. H. Rushbrooke.

„Cum situația drepturilor credincioșilor bapțiști devenise haotică din cauza multelor decizii ce s-au succedat, a fost invitat din nou dr. Rushbrooke la București pentru intervenții. Astfel, luni, 18 ianuarie 1937, el a sosit la București, și în 22 ianuarie a fost primit în audiență de Ion Inuleț, vicepreședinte al Consiliului de Miniștri și ministru de interne, care a făgăduit întregul său sprijin pentru legiferarea de cult pe întreaga țară. Marți, 26 ianuarie, dr. Rushbrooke a fost primit de Victor Iamandi, ministrul Cultelor și Artelor, care într-o audiență de două ore a făgăduit trecerea prin parlament a unei legi care să extindă recunoașterea de cult pe toată țara. Apoi, în ziua de joi, 28 ianuarie, a avut o audiență la dr. C. Anghelescu, ministrul Educației Naționale. Dar niciuna dintre aceste promisiuni nu a fost îndeplinită.

La aceste audiențe, Dr. Rushbrooke a fost însoțit de o delegație de conducători bapțiști români”.⁴⁷

14. Vizita conducătorilor Alianței în iulie-august 1937

Congresului Regional Baptist întrunit la București, în data de 1 August 1937, a prilejuit o nouă vizită în România a Dr. J. H. Rushbrooke, secretar general al Alianței Mondiale Baptiste.

„Potrivit programărilor făcute de Alianța Mondială Baptistă, între 31 iulie și 2 august 1937, la București s-a ținut un Congres Sud-Est European, împreună cu Congresul al XVIII-lea al Uniunii din Romania. La acest congres european au participat din partea Alianței: dr. George Truett, președintele Alianței, dr. J. H. Rushbrooke, secretarul general al Alianței, dr. W. O. Lewis, reprezentantul Convenției de Nord din S.U.A., dr. W. B. Liphard, Izabela Coleman, precum și reprezentanți din Grecia, Bulgaria și Iugoslavia. De data aceasta, conducătorii Alianței au

46 Alexa Popovici, *Istoria Bapțiștilor din România: 1856-1989*, p.554.

47 Ibidem: 1856-1989, p. 555. A se vedea și Revista *Farul Creștin*, Anul V, Nr. 3, 1 februarie 1937, p. 3.

avut o conferință de presă în cadrul căreia au făcut declarații asupra relațiilor Alianței cu bapțiștii din România. Congresul s-a ținut în sala cinematografului Vox, iar unele ședințe în biserica baptistă de pe bulevardul Basarab din capitală. Conducătorii Alianței au expus mai multe referate doctrinare și predici. Din țară au luat parte aproape o mie de delegați și musafiri, coruri și fanfare”⁴⁸

15. Vizita dr. J. H. Rushbrooke în aprilie 1938

În anul 1938, J. H. Rushbrooke revine în România dat fiind faptul că situația respectării drepturilor și libertăților religioase ale credincioșilor bapțiști necesita prezența sa. Cu acest prilej a fost primit în audiență de Maiestatea sa Regele Carol al II-lea.

„La începutul anului 1938 situația drepturilor cultice ale bapțiștilor devenise din nou confuză și o altă decizie prigonitoare domina atmosfera, iar statutul Uniunii a fost înapoiat cu unele obiecții de fond. În această situație, dr. Rushbrooke a fost chemat din nou în România.

El a sosit la București în ziua de miercuri, 30 martie 1938, și a fost întâmpinat la Gara de Nord de Ioan Cocuț, secretarul general al Uniunii, de Lucașa Sezonov, directorul Seminarului, de Boris Bușilă, Marin Dumitrașcu și Carol Molnar. Au mai sosit la București, cu această ocazie, Ioan Socaciu, președintele Uniunii, Ioan Dan, vicepreședinte, Mihai Vicaș, Dănilă Pascu și Stefan Petru. După discuții frățești asupra situației bisericilor bapteste din țară, dr. Rushbrooke a început seria de intervenții împreună cu Ioan Cocuț. Prima audiență au avut-o luni, 4 aprilie, la patriarhul Miron Cristea, președintele Consiliului de Miniștri, și a durat 40 de minute.

Miercuri, 6 aprilie, dr. Rushbrooke împreună cu Ioan Cocuț și Dănilă Pascu au avut o audiență la Victor Iamandi, ministrul Justiției, iar la încheierea acesteia au plecat într-o audiență la episcopul Nicolae Colan, ministrul Cultelor, Artelor și Educației Naționale. Aici, într-o lungă audiență, au fost discutate toate problemele privitoare la bapțiștii din România. În aceeași seară, dr. Rushbrooke însoțit de Sir Reginald Hoare, ambasadorul Angliei la București, a avut o audiență la Comnen Petrescu, ministru de externe, la palatul Sturza. Vineri, 8 aprilie, la orele 4:30, a fost primit în audiență de regele Carol al II-lea, iar seara a plecat spre Londra”⁴⁹

48 Alexa Popovici, *Istoria Bapțiștilor din România: 1856-1989*, p. 555.

49 Alexa Popovici, *Istoria Bapțiștilor din România: 1856-1989*, p. 556.

16. Ultima vizită a dr. J. H. Rushbrooke în aprilie 1940

J. H. Rushbrooke, președintele Alianței Mondiale Baptiste, a venit din nou în țară și a făcut o vizită domnului I. Nistor, ministrul Cultelor. „Cum Ministerul Cultelor a ținut ca Decizia nr. 31999 să nu fie anulată sau modificată, afirmând că bapțiștii nu sunt cult ci numai o „asociație religioasă”, dr. Rushbrooke a venit din nou la București între 9 și 17 aprilie 1940. El a făcut o vizită profesorului Ioan Nistor, ministrul Cultelor și Artelor, căruia i-a explicat poziția bapțiștilor din lume și a cerut în numele Alianței Mondiale Baptiste recunoașterea bapțiștilor ca o confesiune pe întreg cuprinsul țării⁵⁰. Chiar în timpul șederii sale la București, ministrul Ion Nistor a semnat Decizia nr. 19188 din 15 aprilie 1940, prin care a stabilit dreptul de predicare a Evangheliei în bisericile bapteste. Aceasta a fost ultima sa vizită în România.”⁵¹

Vizitele Dr. James Henry Rushbrooke în România s-au întins pe o perioadă de 20 de ani între 1920-1940. Acesta a venit în timpul domniei celor patru regi ai României (Ferdinand I, Mihai I ca regent, Carol II) și a căutat să rezolve problemele bapțiștilor din România cu scopul de a soluționa aspectele legate de situația respectării drepturilor și libertăților religioase. Misiunea sa a fost una dificilă dat fiind faptul că autoritățile române nu vedeau situația în același mod considerând faptul că bapțiștii au libertate religioasă. Evident ne referim la o înțelegere diferită a conceptului de libertate religioasă și la faptul că, după cum menționa și Dr. J. H. Rushbrooke în anul 1923, autoritățile române nu arătau vreun interes deosebit în această direcție.

Cu toate acestea misiunea sa este remarcabilă dat fiind intervențiile sale la prim ministrii României Mari, miniștri sau chiar la rege dovedind astfel că a fost un apărător al libertății religioase din România. Astfel, că în anul centenar 2018 când sărbătorim 100 de ani de la Marea Unire din anul 1918 realizată prin jertfă de sânge pe câmpul de luptă, inclusiv a credincioșilor bapțiști, este nevoie să ne amintim de rolul pe care

⁵⁰ Informațiile sunt oarecum contradictorii dat fiind faptul că bapțiștii primiseră în luna februarie 1940 recunoașterea statutului de cult religios pentru toată țara. Era astfel o împlinire a eforturilor lor de după Marea Unire din decembrie 1918.

⁵¹ Alexa Popovici, *Istoria Bapțiștilor din România: 1856-1989*, p. 556. Informații suplimentare în *Revista Biserica și Școala*, Revista oficială a Episcopiei Aradului, Anul LXIV, Nr. 17, Arad, 21 Aprilie 1940, p. 140; *Revista Foia Diecezană*, Organul Eparhiei ortodoxe române a Caransebeșului, Anul LV, Nr. 9, Caransebeș, 3 Martie 1940, p. 3-4.

acest om al lui Dumnezeu l-a avut în consolidarea democrației românești prin prisma asigurării unui climat de libertate religioasă, fapt care a permis implicit afirmarea identității naționale românești care era una pluriconfesională.

Bibliografie

- ♦ „Francmasoneria și sectele religioase”, în *Cultura Creștină*, Anul XXI, iulie-august-septembrie 1941, Nr. 7-9, p. 73.
- ♦ Achim Viorel, *Politica regimului Antonescu față de cultele neoprotestante (1940-1944)*, Editura Polirom, Iași, 2013.
- ♦ Agrigoroaiei Ion, Gheorghe Iacob, *Politică și cultură în România interbelică*, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, 2016.
- ♦ Arhire Sorin, „Baptists in Romania during the government of Patriarch Cristea : the attitude of Great Britain” in *European Journal of Science and Theology*, October 2014, Vol. 10, No. 5.
- ♦ Arhiva Uniunii Bisericilor Creștine Baptiste din România (în continuare AUBR), Fond Corespondență, D2.
- ♦ Arhivele Diplomatice ale Ministerului Afacerilor Externe (AMAE), Problema 16, vol. 11, 12.
- ♦ Brackney William H., *Historical Dictionary of the Baptists* (Historical Dictionaries of Religions, Philosophies, and Movements Series), (Book 94), Scarecrow Press; 2 edition (April 13, 2009), Lanham Maryland, Toronto, Plymouth, UK.
- ♦ Bunaciu Ioan, *Istoria Bisericilor Baptiste din România*, Editura Universității Emanuel, Editura Făclia, Oradea, 2006.
- ♦ Colda Teodor – Ioan, „James Henry Rushbrooke” în *Revista Creștinul Azi*, Nr. 6/2017 (167), p. 17-19.
- ♦ Gill Everett, *Europe and the Gospel*, Educational Department of Foreign Mission Board of the Southern Baptist Convention, Richmond, Virginia, 1931.
- ♦ Mateescu Aurel, „Prima biserică baptistă română în București: origine și dezvoltare” în *Supliment Teologic „Creștinul azi”: periodic de teologie baptistă*, vol. III, nr. 1/2002.
- ♦ Negruți Sorin, „The Evolution of the Religious Structure in Romania since 1859 to the Present Day” in *Revista Română de Statistică*, nr. 6/2014, INS.

- ✦ Popovici Alexa, *Istoria bapțiștilor din România*, vol. II, [Editura Bisericii Baptiste Române, Chicago, 1989].
- ✦ Popovici Alexa, *Istoria Bapțiștilor din România: 1856-1989*, Ed. a 2-a, rev., Editura Universității Emanuel din Oradea, Editura Făclia, Oradea, 2007.
- ✦ *Revista Biserica și Școala*, Revista oficială a Episcopiei Aradului, Anul LXIV, Nr. 17, Arad, 21 Aprilie 1940, p. 140.
- ✦ *Revista Farul Creștin*, Anul III, No. 20, 15 Octombrie 1935; Anul V, Nr. 3, 1 februarie 1937; *Farul Creștin*, Sâmbătă 12-19 Aprilie 1947.
- ✦ *Revista Farul Mântuirii*, Anul VIII, Nr. 6, Martie 1927; Anul IX, Nr. 23-24, Decembrie 1928.
- ✦ *Revista Farul Mântuirii*, Anul IV, Nr. 1, februarie 1923.
- ✦ *Revista Foia Diecezană*, Organul Eparhiei ortodoxe române a Caransebeșului, Anul LV, Nr. 9, Caransebeș, 3 Martie 1940.
- ✦ Silveșan Marius, „Evoluția legislației religioase referitoare la bapțiștii din România în timpul regimului Antonescu” în *Jurnalul libertății de conștiință 2015*, IAR Editions Sic, France, 2015, coordonatori Ganoune Diop, Mihnea Costoiu, Liviu – Bogdan Ciucă, Nelu Burcea, p. 271-290.
- ✦ Silveșan Marius, „Bapțiștii din România între regimul de autoritate monarhică al lui Carol al II -lea și regimul de democrație populară” în *Studii de istorie ecleziastică*, coordonator Marius Oanță, Editura Sitech, Craiova, 2018, p. 137-140.
- ✦ Silveșan Marius, „Ordinul secret al Mareșalului Antonescu privind deportarea bapțiștilor în Transnistria” în *Revista Creștinul Azi*, nr. 6/2011 (131), noiembrie-dec. 2011, p. 18-19.
- ✦ Silveșan Marius, Bel Vasile, *Rolul lui James Henry Rushbrooke în obținerea libertății religioase pentru credincioșii bapțiști din România între anii 1907-1947*, Editura Risoprint, Cluj-Napoca, 2017.
- ✦ *Unirea*, Foaie bisericească-politică, Anul XXXI, Nr. 18, Sâmbătă, 30 Aprilie, 1921, redactor Dr. Alexandru Ursu.